

NAGY MARCELL
**Az én katonai példaképem –
 Hollán Ernő***

1. kép: Hollán Ernő

(Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Holl%C3%A1n_Ern%C5%91)

Középiskolai tanulmányaimat Szombathelyen végzem, műszaki területen. Itt találkoztam Hollán Ernő nevével, először a nevét viselő utca névtábláján, majd a 15-ös számú épületen található emléktáblán. Ugyanis abban a házban született Hollán Ernő hadmérnök, altábornagy, aki alapító

2. kép. A szülőházon lévő emléktábla

(Forrás: https://www.nyugat.hu/cikk/varosismereti_seta_1848_szombathely)

elnöke volt a Magyar Mérnök- és Építész Egyletnek.

Kíváncsi voltam, hogy ki volt ő, és milyen életutat járhatott be. Elmélyedve a kutatómunkában, néhány szerény hasonlóságot is találtam példaképem életében, s az én tevékenységemben.

Én szintén érdeklődöm a műszaki pálya iránt, ezért ilyen tanulmányi vonalat választottam magamnak, amit a későbbiekben magasabb szintre szeretnék emelni úgy, ahogy Hollán Ernő is tette. Fontosnak tartom a hazám és a települesem biztonságának a megvédését, ezért lehetőségeimhez mérten teszek a saját közösségemért ilyen téren is. Vasegerszegen, a Polgárőr Egyesületben önkéntes munkát végzek ifjú polgárőrként.

**Felkészülés a katonai pályára,
 hadászati tevékenysége
 a szabadságharc alatt**

Hollán Ernő Szombathelyen, 1824. január 1-jén született, vagyontalan polgári családban. Édesapja, Hollán József orvos, édesanyja

* A tanulmány „A hadtudomány ifjú tudósa” címmel, a Magyar Hadtudományi Társaság által meghirdetett pályázatra készült 2020-ban, a Vas megyei Honvéd Hagyományőrző Egyesület támogatásával, ahol első helyezést ért el.

Numerus	Nomen, et Cognomen, Aetas, Religio.	Natio, Locus Natalis, Comitatus, vel Provincia.	Pater, vel Tutor, Curator, eiusque Conditio, et Habitatio.	An Stipendiat, vel Alumnus convictus.	Classis Morum	E Doctrina Religioſis.	Ex omnibus Studiorum argumentis	In Lingua, et Literatura Hungarica.
19.	Hollán Ernő 1833.10.10. Rc.	Hungaria Sabinia B. B. B.	Pater. Jrs. Civis inviden			4. m. p. Em. 2 ^{us}	Em. 3. m.	Em. 4. m.

3. kép. Az 1833/34-es tanév első félévi eredményének bejegyzése
(Forrás: Dr. Nemes József: Hollán Ernő – Vas vármegye mérnöki nagyjai, 12. p.)

Stoll Johanna gondoskodott a családról. Két testvére: Hollán Adolf orvos és Hollán Hugó katonatiszt.¹ Gimnáziumi tanulmányait az 1833–1834-es tanévben kezdte el szülővárosában. A tanév két féléves volt, mindkét félév végén a tanulók szigorú vizsgát, *examinationt* tettek, s ezek alapján érdem szerint *gradus*ba osztották őket. A naplóbejegyzések tanúsága alapján látszik, hogy Hollán végig eminens tanuló volt, az utolsó két félévben pedig az eminensek között is az első. A 36 beiratkozott tanulóból a gimnáziumot (Hollánnal együtt) 21 tanuló fejezte be.²

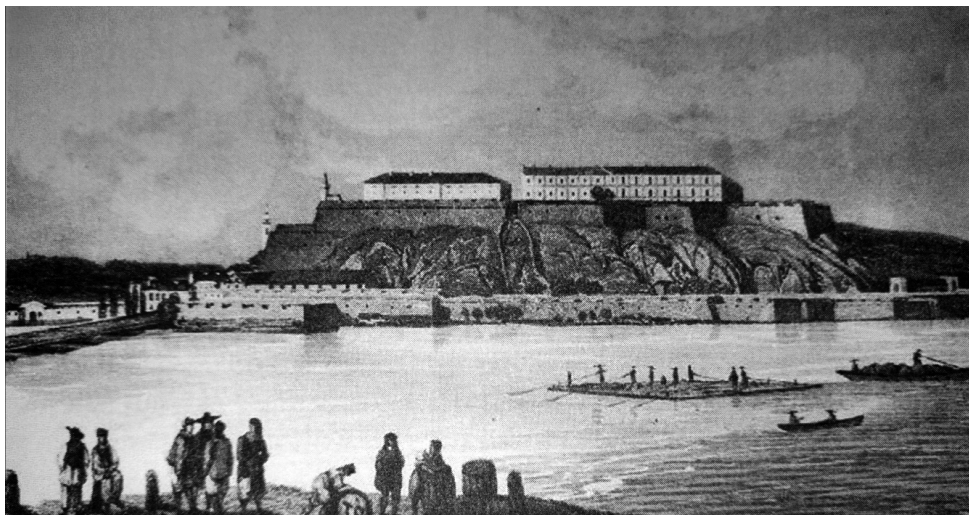
A gimnáziumi évek után 1839. szeptember 26-án iratkozott be a bécsi Műszaki Katonai Akadémiára. Itt csakhamar a legjobb növendékek közé tartozott. 1844-ben alhadnagy lett, tehát az utolsó tanulmányi évében már szolgálatba is állt, mint a hadsereg alhadnagya. 1847-től hadmérnökkari főhadnagyként Lwowban szolgált. A lembergi erődítés helyi igazgatóságánál teljesített szolgálatot. 1848. június 19-től századosnak nevezték ki, majd a kassai 9. honvédszászlóaljhoz vezényelték, a szabadságharcban ké-

sőbb híressé vált vörössipkásokhoz.³ A magyar kormány csakhamar felfigyelt Hollánra, és igénybe vette kiváló hadmérnöki ismereteit és Pétervárad várának erődítési igazgatójává nevezte ki. Ezen állásban 1849-ben alezredes lett. Ebben a minőségben ő volt a védelem lelke és valóban elvülhetetlen érdeme volt abban, hogy ez a vár minvégig magyar kézen maradt. A harcokban annyira kitért katonai erényeivel, hogy amikor Pétervárad stratégiai fontosságúvá vált, őrnagyi rangot kapott, a délvidék legfontosabb végvárának hadmérnöki főnökévé nevezték ki.⁴

Hollán nemcsak műszakilag emelte az erődítés ellenálló képességét, és nemcsak teljes sikerrel vezette a körülráró sereg támadó művei elleni védekezést, hanem abban is fő része volt, hogy a várban levő belső ellentétek nem érvényesülhettek. Ezt bizonyítja ezredesi előléptetése is. Mamula ezredes, aki hadmérnöki akadémián tanára volt, amikor megtudta, hogy az erődítéseket Hollán vezeti, arca elborult: „Legjobb tanítványom volt egy ízben – mondá halkán – s fájdalom, sokra tanítottam.” Ebben az időben már főállású oktatóként Mamula

1 Dr. Nemes József: Hollán Ernő – Vas vármegye mérnöki nagyjai. Szombathely, Szülőföld Könyvkiadó, 2017. (továbbiakban: Nemes, 2017.) 9–10. p.
2 Nemes, 2017. 12–14. p.

3 Nemes, 2017. 32. p.
4 Nemes, 2017. 35. p.

4. kép. A korabeli Pétervárad vára

(Forrás: Dr. Nemes József: Hollán Ernő – Vas vármegye mérnöki nagyjai, 35. p.)

nem tanított az akadémián, de nem zárható ki, hogy „külsősként”, óraadóként tanított. A világosi fegyverletétel után már biztos volt, hogy Pétervárad helyzete sem tartható. Kiss Pál ezredes, várparancsnok Hollán felszólalása ellenére is, a feltétlen megadásra határozta el magát. Hollánt bírta meg azzal, hogy a körülzáró hadsereg parancsnokával, Puffer tábornokkal beszélje meg az átadás részleteit. Személyes érdeme, hogy a tárgyalások során mégis elérhette azt a biztosítást, hogy az őrség teljes kegyelmet nyert, és hogy a Komáromnak esetleg adandó egyéb feltételeket Péterváradra is kiterjesztették.⁵

A *Pesti Napló* így méltatta Hollánt: „(...) Október 16-án az uralkodó Haynau előterjesztésére a komáromi várőrségnek nyújtott kedvezményeket a péterváradiakra is kiterjesztette. Haynau azonban még aznap elfogatta Kiss tábornokot. Erre Hollán Ernő rövid, energikus levelében figyelmeztette

Haynaut a törvénytelen eljárására, egyúttal értésére adta azt is, hogy a vár föltétlen feladását kizárólag Kissnek köszönheti, mert ha ő állt volna a helyén, az föltételek nélkül meg nem történhetett volna. A levélnek meg is volt a kellő hatása. Haynau nem sokára szabadon bocsátotta Kiss Pált.”

1849. április 28-án, Mészáros Lázár ideiglenes hadügyminiszter Debrecenben kelt parancsa alapján Hollán harmadosztályú katonai érdemjelet kapott műszaki és katonai teljesítményéért.⁶

Politikai karrierjének állomásai

A szabadságharc leverése után Szombathelyre tért vissza, ahol a kettőtört katonai pályá helyett új életpályájának megalapításához látott. Mérnöki ismereteit különböző műszaki tanulmányokban hasznosította.⁷ 1854-ben feleségül vette Békássy Antóniát, egy neves

5 Nemes, 2017. 36. p.

6 Nemes, 2017. 39. p.

7 Nemes, 2017. 40. p.

Veszprém megyei birtokos lányát, aki méltó és megértő társa volt, támogatta férje törekvéseit. Világos után, a Bach-korszakban internálják, letartóztatják, Bécsbe hurcolják, de ez sem tudja munkakedvét megtörni. Ekkor már olyan szakmai tekintélynek örvend, hogy 1857-ben a későbbi angol hadügyminiszter, lord Stanley Derby egy másik főúri barátja társaságában hat hónapot tölt Szombathelyen, csak azért, hogy Hollán Ernő hadmérnöki oktatásában részesüljön.⁸ Szabadulása után Bécsben talajjavítással foglalkozott. Ekkor írta meg első művét, a *Taglalati (analytikus) mértant*, melynek alapján a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) matematikai tagnak választotta. Az 1858. december 15-i MTA-ülésen a „Mértan alapvonalai, tudományosan rendszeresítve” című művéért megkapta a Marczibányai jutalmat, ekkor lett az Akadémia matematikai osztályának levelező tagja is. 1859-ben a Bach-korszak után politikai kérdésekkel is foglalkozni kezdett. Kidolgozott egy memorandumot a szerinte szükséges intézkedésekről, amellyel elnyerte Széchenyi tetszését, s ezeket Rechberg miniszterrel is közölte. Ekkortól a Döblingben tartózkodó gróf bizalmával és barátságával dicsekedhetett. Deák Ferencsel is bizalmas viszonyban állt. Pestre ment a Déli Vasút magyarországi főinspektoraként. Ekkoriban keletkezett a magyar gazdasági egyesület részére kidolgozott emlékirata a magyarországi vasúti hálózatról. E fontos munkában a magyar vasúti politika fő elveit fejtegeti, ellentétben az osztrák kormány által követett, az ország érdekeinek nem mindenben megfelelő eljárással. 1866-ban megalapította a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletet.

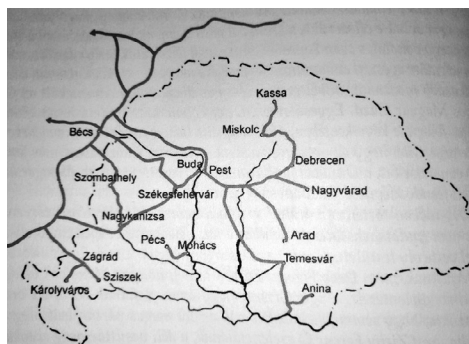
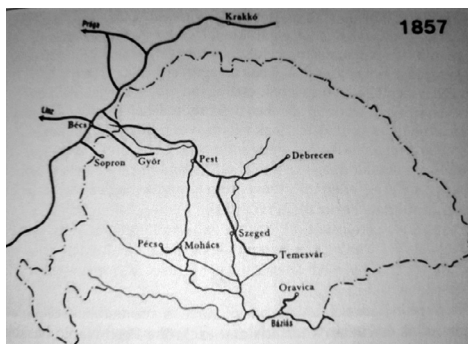
1865-ben beválasztották az országgyűlésbe a felsőúri kerület képviselőjeként, a Deák-

párthoz tartozott. Tagja volt a kiegyezést előkészítő 15-ös bizottságnak is, ahol főként a hadügyi tárgyalásokon vett részt. Az alkotmányos kormány kinevezésekor, 1867. március 30-án államtitkárként lépett a Közlekedési Minisztériumba, gróf Mikó mellé. Tevékenysége és szakképzettsége kiválóan alkalmassá tették őt erre az akkori viszonyok közt, mivel a sokévi mulasztást rohamosan kellett helyrehozni. Viszont Hollánnak pont ezt az időszakát támadták a leginkább. Ezeket a támadásokat – amelyeknek a képviselőházban főleg Simonyi Ernő volt szószólója – a fúzió után még a kormány részéről is hangoztatták. Hangsúlyozták, hogy kellő politikai belátás nélkül, könnyelműen fogtak a nagy vállalkozásokba, és tekintet nélkül az állam pénzügyi helyzetére, képzett szakemberek nélkül, túl nagy költséggel építettek. A tények azonban mást mutatnak: a vasúti építkezés rendszere valójában nagyon átgondolt volt, hiszen az Széchenyi munkáján és az említett 1862-es memorandumon alapult, amelyhez az 1867-es, júniusi miniszteri előterjesztés majdnem betű szerint ragaszkodott. Igaz, hogy körülbelül négyezer kilométernyi vasút építése öt év alatt – 1875-ig – nagyon megterhelte az államkincstárat, de leginkább azért, mert az 1867–1868-as évek nagy forgalma után több sovány év következett, és a vagonok üresen közlekedtek. Másrészt viszont nem lehet kétségbe vonni, hogy csakis a vasutak ilyen rohamos fejlesztése tette lehetővé az állami gazdaság későbbi rendkívüli kiterjesztését.⁹

Alapvető munkája, a „Magyarország vasúthálózata” a *Kelet Népe*-ben jelent meg. Ez a magyarországi vasútépítés első számú dokumentuma. Hollán rendíthetetlen odaadással dolgozott a vállaira nehezedő nagy feladatok teljesítésén. Ernyedetlen tevé-

8 Hegedüs Ferenc: A szombathelyi lyceum akadémikus növendékei. Kézirat. Szombathely, 1960. 6–7. p.

9 https://hu.wikipedia.org/wiki/Holl%C3%A1n_Ern%C5%91 (Megtekintve: 2020. január 2.)

5–6. kép. Vasútvonalaink 1857-ben és 1867-ben (Forrás: Nemes József: Magyarország vasúthálózatának kialakítása Hollán Ernő tanulmánya szerint. 2016. LXX. évfolyam 1. szám 55–62. p.)

kenysége gyümölcseként még 1868-ban egymást követte az alföldi, az északkeleti, az Arad–Temesvár és a keleti vasútvonalak, majd 1869-ben a nyugati és a magyar gácsországi (galíciai) vasutakra vonatkozó törvények megalkotása, és ezek kapcsán csakhamar országsszerte megindult az addigi példátlan vasútépítő munka, amely hazánk vasúti hálózatát a következő öt év alatt közel négyezer kilométer vaspályával gazdagította.¹⁰ Ennek során tette a legnagyobb szolgálatot szülővárosának: a déli vasút megépítésével Szombathely Nyugat-Magyarország egyik legfőbb vasúti gócpontja lett. „Ez a pillanat döntőnek bizonyul a város életében – ez lesz majd az éheni¹¹ kibontakozás alapja” – írja a Szombathelyről kiadott könyvében Ambrus Lajos.¹² Államtitkári teendőinek mintegy betetőzéséül még az országgyűlésben tartott beszédeiben igazolta a kormány addigi vasútpolitikáját. 1870 tavaszán, Mikóval együtt, visszalépett állásából, amelyben a folyamatos támadások miatt legüdvösebb törekvései sem találhattak ál-

talános méltánylásra.¹³ A honvédség felállításaakor mint szabadságolt állományú ezredes szolgált, és részt vett a szegedi I. brigád gyakorlataiban. 1870 novemberében honvédelmi államtitkár lett Andrássy Gyula miniszterelnöksége alatt, és két éven át –

7. kép. A honvédelmi minisztérium vezetői 1870-ben (Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Holl%C3%A1n_Ern%C5%91)

10 Nemes, 2017. 79. p.

11 Éhen Gyula 1895-től 1902-ig Szombathely polgármestere, a XIX–XX. századi modernizáció megalapozója.

12 1000 – Millenium – 2000 Hollán Ernő, a magyar vasút atyja. = Vas Népe, 2000. április 4. 5. p.

13 Nemes, 2017. 79. p.

Lónyay Menyhért miniszterelnök bukásáig – maradt e tisztségben. Ezen időszakra esik a honvédtisztek képzését lehetővé tevő 1871. évi VI. törvénycikk megalkotása, majd a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia szervezése és a honvéd lovasságnak nyolc századdal való szaporítása. Az 1871. évi hadgyakorlatok alkalmával Ferenc József kifejezte legfelsőbb megelégedését, Andrássy pedig távozásakor honvédelmi miniszternek ajánlotta Hollánt.

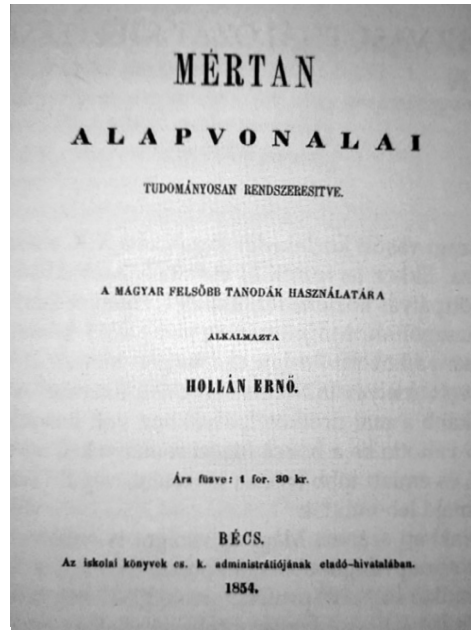
1875-ben soron kívül lett tábournok, 1876 elején pedig tényleges állományba lépett, mint a székesfehérvári honvédkerület parancsnoka. Ezzel parlamenti munkásságának vége szakadt. 1881-ben altábornagy lett, 1886-ban pedig nyugalomba vonult.¹⁴ 1893 októberében beválasztották a Jókai Mór jubileumának rendezésére alakult nagybizottságba. Hollán az országgyűlés főrendi háza – 1899-től – Naplóbíró Bizottságának elnöke, a Közgazdasági és Közlekedésügyi Bizottság, a Felirati Bizottság, valamint a Gazdasági Bizottság tagja. A Királyi és Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróságba a főrendi ház által delegált rendes tag. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának tagja. A Magyar Jelző- és Hitelbank Felügyelő Bizottságának tagja. A Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság elnöke.¹⁵ Sokrétű munkásságára utal, hogy ennyi területen tudott érdemi tevékenységet kifejteni.

Tudományos munkássága

Matematika: kevesen tudnak arról, hogy Hollán Ernő, aki a Magyar Tudományos Akadémiának is tagja lett, matematikával, azon belül főleg geometriával foglalkozott és munkássága meghatározó volt a magyar

¹⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Holl%C3%A1n_Ern%C5%91 (Megtekintve: 2020. január 2.)

¹⁵ Nemes, 2017. 247. p.

8. kép. A Bécsben megjelent geometriakönyve
(Forrás: Dr. Nemes József: Hollán Ernő –
Vas vármegye műszaki nagyjai, 45. p.)

matematika fejlődésének történetében.¹⁶ Hollán Ernő az 1850-es évek elején kezdte el írni a *Mértan alapvonalai tudományosan rendszerezítve* című geometriai tankönyvét, amely 1854-ben Bécsben jelent meg.¹⁷

Általános megközelítést, logikus felépítést tartott szem előtt. Tételeket és azok bizonyítását közli, feladatok, számadatokat tartalmazó példák a könyvben nem találhatóak. A kiadvány címlapján olvasható az is, hogy a szerző munkáját a „magyar felsőbb tanodák” használatára készítette. Fontos, mondhatni hiánypótló könyv volt ez akkor, amelyben összefoglalta és precízen

¹⁶ Molnár Zoltán Tamás: A mértan alapvonalai tudományosan rendszerezítve. Hollán Ernő matematikai munkásságáról. = Vasi Szemle (továbbiakban: VSZ), 2016. 1. sz. 35. p.

¹⁷ VSZ, 2016. 1. sz. 37. p.

felépítette a legfontosabb sík- és térgeometriai ismereteket. Hollán kísérleteket tett arra is, hogy megújítsa a matematika magyar szaknyelvét. Könyvében korának legújabb (Bolyai János által képviselt) geometria eredményeit nem tárgyalta, kizárólag a „klasszikus” (euklideszi) geometriára koncentrált.¹⁸ Két fő fejezetet adott meg: először síkgeometriai kérdésekkel foglalkozott, majd pedig kilépett a térbe, és a térgeometriát tárgyalta: „Hogy pedig az egésznek szerkezetét rövid vázlatban előlegesen felmutassuk a legegyszerűbb fogalmakból indulandunk, ezek segédelmével az összetettekre áttérőnk. Mire nézve nyomozódásainkat legközelebb azon egyenes és görbe vonalakra kezdjük, melyek egy síkon fekszenek, – és ennek tárgyalásához közvetlenül hozzáfoghatunk, mert a pontról csak ugyan mindent elmondunk, mit róla mondani lehetett, – azután azokon, melyek a térben és függésben vannak területekkel és testekkel, s ehez képest a mértant két részre osztjuk: I. Mértan a síkban (Planimetria) vagy is a síkalakzatok előadása. II. Mértan a térben (Stereometria), az az: térfoglaló alakok megismertetése, melyek a térnek mind a három mérjét feltételezik.”¹⁹

A könyv meghatározó matematikai szakműv lett, később Marczibányi díjjal jutalmazták.

Hídépítés: Hollán az akadémiai székfoglalóját 1859. május 16-án tartotta „Az újabb szerkezetű vasúti hidakról, különösen a rácsrendszeréről” címmel. A bevezetőben így fogalmazott: „E magasztos hely küszöbén keblemet a legmélyebb tisztelet tölti el, melyen szerencsémül jutott, magamat azon férfiak előtt bemutatni, kikben a haza legbecsesb szelleme s erkölcsi javainak hű őrzőit ismeri. Lelket emelő, s minden jobbák óhajátait ébresztő, oly polczra állíthatni,

melyre egy egész nemzet bizalma s büszkesége függesztve van.”

A dolgozat első részében Hollán kifejtette, hogy a hídépítésben újabb technológiákat kell létrehozni, mivel a közlekedési eszközök is fejlődtek. A különböző hídszerkezetek (kő, fa, öntöttvas) előnyeit és hátrányait is bemutatta, a szegedi Tisza-híd építése példaként szolgált ehhez. A dolgozat második része a rácsszerkezetű hidak egyensúlyi helyzetével foglalkozott. Részletes és alapos számításokat, levezetéseket találunk ebben a részben, felhasználva az analízisből (differenciál- és integrálszámítás) származó eredményeket.²⁰

A honvédelem szolgálatában: Hollán Ernő pályája az ország hadügye felé fordult, amikor gróf Andrassy Gyula, akit nagyon lefoglaltak miniszterelnöki teendői, meghívta második tárcája, a honvédelmi minisztérium államtitkárának. Képzettsége, katonai tapasztalata, hadtudományi tudása, munkabírása, szervezői és vezetői rátermettsége alapján ideális közeli munkatársa volt az ország honvédelmét szolgáló ügyek megoldásában a miniszterelnöknek.

Honvédelmi államtitkárként 1870. november 17-től 1872. december 4-ig sikeresen tevékenykedett, és ez idő alatt eredményesen folyt a honvédség fejlesztése, a nemzet honvédelmi érdekeinek védelme. Fő szerepet játszott a magyar honvédtisztek képzését lehetővé tevő 1872. XVI–XVII. törvénycikkek elfogadásában és a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia 1872. novemberi megnyitásában, az ország hét honvédkerületre osztásában, a honvéd lovasság 8 századdal való megnövelésében és osztályokba szervezésében, a szórólövegek rendszeresítésében és a szórólövegosztályok megalakításában, valamint a honvédség szervezetének, felszerelésének, fegyverzetének, kiképzé-

18 VSZ, 2016. 1. sz. 39. p.

19 VSZ, 2016. 1. sz. 40. p.

20 VSZ, 2016. 1. sz. 49. p.

sének és a nemzeti hadügyet erősítő más problémák felvetésében, megoldásában. 1872. március 31-én ajánlják az MTA III. Osztálya tiszteletbeli tagjai közé Hollán Ernőt, majd május 24-én meg is választják. Képviselőként továbbra is foglalkozott a honvédség ügyeivel, országgyűlési felszólalásaiban a tüzérség felállítása, a megfelelő lövegek beszerzése mellett foglalt állást.

Hadtudományi tevékenysége: Hollán Ernő gazdag életműve, sokirányú szellemi öröksége nem lenne teljes, ha megfeledeznénk értékes hadtudományi hagyatékáról. Katonateoretikusi munkálkodása és írásai, a hadtudomány művelését irányító és szervező munkája, a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága elnökeként 1882-től 1899-ig kifejtett alkotótevékenysége nélkül a 19. század második felének magyar hadtudománya fejlődésében nem érthető volna el az európai színvonalat.

Az első ismert hadtudományi munkáját – *A honban felállítandó hadi képezde ügyében* címmel – 1848. június 14-én Mészáros Lázár hadügyminiszternek küldte felhasználásra. E kéziratos művében megállapítja: „A hadviselés tudomány, s mint ilyennek, képezdére van szüksége.” Kifejti, hogy az önálló magyar tisztképzésre létrehozandó hadi akadémia gyalogos-, a lovas- és tüzérfegyvernemi alapképzést és felsőfokú vezérkari, mérnökari és tüzérségi oktatást hajtson végre az általa felsorolt tantárgyak segítségével öt éven át az ifjaknak. Ezenkívül művében felvázolja, miért lenne szükség létrehozni a magyar hadsereg technikai karát. Az MTA levelező tagjaként is rendszeresen foglalkozik a hadtudománnyal; 1861-ben egy ókori hadtörténeti munkáról véleményét elmondva, leszögezi: „Az eredetileg felvett tárgyól annyira eltér, s mit futólag a hadtudományokból megemlít, oly kevésbé elégíti ki a hadi irodalomnak mai követeléseit.” Az 1862-ben elkészített rendes tagi szék-

foglalójában, mely a vasutak keletkezését és elterjedését tárgyalta, kiemelte, hogy azok „a katonai és egyéb erők kifejtését könnyítik” és azt a gyakorlatot, miszerint „az állam a nagy hadi s kereskedelmi utakat” állami közintézményekként kezeli. A *Pesti Napló* 1867. január 9-i számában adta közre eredeti értekezését „A magyar védelmi rendszerről”, melyben kimutatja, hogy a kor követelménye és a haza védelme „nemzeti hadsereget feltételez” és „a védelmi rendszernek gyökeres átalakítására van szükség.” S a Monarchia keretei között „a magyar nemzet is ragaszkodik állhatatosan ezen fontos jogaihoz, bármilyenek legyenek az újabb védelmi rendszernek formái vagy elemei, s azért jogosan követeli, hogy a védelmi rendszernek szabályozása vagy átalakítása, Magyarországra nézve, mindenkor csak a magyar törvényhozás beleegyezésével történjék.” 1876-ban a Ludovika Akadémia *Közlönyében* megjelent, „A magyar királyi honvédség, a modern hadsereg szervezés szempontjából tekintve” című írásában vizsgálat tárgyává teszi a honvédség állapotát.

1883. június 18-tól a Hadtudományi Bizottság elnökévé választották. Hollán és a bizottság életében, a magyar hadtudomány történetében jelentős esemény volt, hogy 1887-ben megjelent a *Magyar Katonai Évkönyv 1886-ra* című kötet és az 1887. december 3-i ülésen elhatározták egy hadtörténelmi folyóirat rendszeres megjelenítését. Hollán Ernő egyik, tudománytörténetileg felejtethetetlen érdeme, hogy 1888 márciusában megjelent a *Had-történelmi Közlemények* első száma. Az MTA Hadtudományi Bizottságának folyóirata 1888 és 1897 közötti 10 kötetét 48 füzetben, 432 nyomtatott ívben adták közre, és tudományos értékeit elismeréssel fogadták a hazai és a külföldi katonai és tudományos körök. Hollán is írt a folyóiratba. Nevéhez fűződik, hogy az MTA Hadtudományi Bizottságát

bekapcsolta 1893-ban az Ezredéves kiállítás előkészítő munkálatainak tudományos közreműködésébe, s mint a kiállítási hadtörténelmi csoport elnöke alkotóan vett részt az ezredéves kiállítás szerves részét képező hadtörténelmi kiállítás tervezésében és 1896. évi igen sikeres megrendezésében.²¹ Hollán Ernő életét és munkásságát jól jellemzi az a gondolat, amely megtalálható a Magyar Tudós Társaság évkönyvében és a *Mértan alapvonalai tudományosan rendszerezítve* című könyve borítójának hátoldalán is: „A tapasztalás és mindennapi gyakorlat, mely tudomány nélkül csak csupa testi ügyességet szülhet, mathematicai tudományokkal párosítva, ellátatlan pályát nyit fel az emberi elmének, a maga találósága, ítélő tehetségének élessége, s egész ereje kifejtésére.” Fontos gondolatok ezek a tudományokat tisztelők, a tudást becsülők, azaz remélhetőleg mindenki számára.²²

Halála, méltatása, emlékezete

A *Vasvármegye* napilap részletesen beszámol Hollán utolsó időszakáról, napjairól. „Másfél év óta betegeskedett s azóta nem igen vett olyan élénk részt a közéletben, mint azelőtt. Feküdt-kelt néha heteken keresztül s a szívelmeszesedés szimptomái mutatkoztak nála. Most két hete járt fenn utoljára, amikor a Várház-körúti 7. szám alatt levő lakásáról áthurcolkodott a Sándor utca 6. számú házba. Ekkor hirtelen rosszabbra fordult egészségi állapota s ágyba kellett feküdnie. Dr. Wessely háziorvos naponta többször meglátogatta, de a bajon nem igen segíthetett, a beteg napról-napra gyöngébb lett. Vasárnap délelőtt aggasztó fordulatot vett a betegség már-már a ka-

9. kép. A Hollán Ernő sírját lezáró márványtábla
(Forrás: Dr. Nemes József: Hollán Ernő –
Vas vármegye mérnöki nagyjai, 260. p.)

tasztrófától kellett tartani. De ismét javulás állott be, ámbár szemmel látható volt, hogy csak rövid időre. Múlt éjjel éjfél tájban hirtelen rosszul lett s mire orvos jött, már felesége karjai között kínszenvedett. Szívszélhűdés érte.”

Hollán Ernő 1900. május 28-án hunyt el. Halálhírért az országos és megyei lapok is közölték, elsőként a *Pesti Napló* 1900. május 30-ai száma, mely egyben méltatja is tevékenységét: „Hollán Ernő meghalt. A magyar közélet egyik becsült alakja Hollán Ernő titkos tanácsos, nyugalmazott altábornagy, az elmúlt éjjel 76 esztendőskorában Budapesten meghalt. Az elhunyt egyike volt ama keveseknek, kik változatos életpályát futva be, minden állásukban hasznára váltak hazájuknak. Előbb a harcmezőn védve a magyarságot a lázadó szerbek ellen, utóbb pedig a zöld asztalnál segítve a magyar kiegyezés megalkotásában, tanúbizonyságát adta hazája iránti nagy szeretetének. Mikor pedig a magyarság ügye mentve volt a magyar vasúti politika körül szerzett magának érdemeket,

21 http://mht.eu/hadtudomany/2000/1_11.html (Megtekintve: 2020. január 2.)

22 VSZ, 2016. 1. sz. 50. p.

10. kép. A Budapesti Műszaki Kamara adományozta Hollán-emlékplakett
(Forrás: Dr. Nemes József: Hollán Ernő – Vas vármegye mérnöki nagyjai, 280. p.)

utóbb pedig Andrassy Gyulának segített a magyar honvédség szervezésében, melynek később egyik aktív vezetője lett. E fárasztó nagy munkásság nem kötötte le munkaerejét teljesen, tudományos munkákat is irt, melynek nevét a külföldön is ismertté tették, itthon pedig az akadémia pálmáját szerezték meg neki. 1886-ban vonult nyugalomba, azóta folyton küzdött hatalmas szervezete egyre erősödő szívbaja ellen, mely most a hős katonát sírba vitte. Amíg ereje bírta, állandóan érdeklődött a közügyek iránt és az utolsó időben mint a főrendiház tagja, mindig megjelent az üléseken, ha a liberális alkotásokat kellett tekintélyével, szavazatával támogatni. Halálát rokonságán kívül neje, született Békássy Antónia gyászolja.”

Hollán Ernőt a Hollán–Békássy család Veszprém vármegyei Békás községben lévő

sírboltjában május 31-én helyezték örök nyugalomra.

A *Pesti Hírlap* a következő gondolatokkal kezdte megemlékezését: „A magyar közélet egy régi nemes alakja, a főváros egyik legismertebb, köztiszteltetű személye hunyta le ma szemeit, hosszú szenvedés után, örök pihenésre. Hollán Ernő, valóságos belső titkos tanácsos nyugalmazott altábornagy, másfél évi betegeskedés után kedden az első hajnali órában elhunyt. Szabadságért küzdő, vitéz katona, tudós mérnök, világos elméjű, törhetetlenül szabadelvű politikus, melegszívű, okos, magyar hazafi s minden ízében lovagias, fennkölt, nemes ember volt, akinek halála a legszelebb körökben igaz részvétet kelt.”²³ Éhen Gyula, Szombathely egyik legnagyobb hatású polgármestere, Hollán Ernőt

23 Nemes, 2017. 255–256. p.

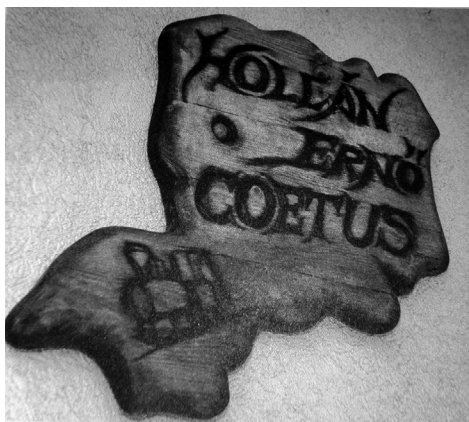
méltatva, így értékelte munkásságát: „...úgy találok, hogy három nagy férfi rakta le a modern város alapköveit: Hollán Ernő, Horváth Boldizsár és Széll Kálmán. (...) minden tettüket egy magasztos cél irányította: széppé, forgalmassá, gazdaggá, műveltté tenni ezt a várost, amelyben ők először látták meg az Isten szent napját. (...) Boldog az a város, mely nagy fiaikat szül.”²⁴

Hollán Ernő főbb művei

Magyarország vasúthálózatának rendszere (Bécs, 1856. – német nyelven is)

Az újabb szerkezetű vasúti hidakról, különösen a rács-rendszerről. Akadémiai székfoglaló. (Elhangzott: 1859. május 16. *Akadémiai Értesítő*, 1859.)

A vasutak keletkezése s általános elterjedése felett. Akadémiai székfoglaló. (Elhangzott: 1862. május 26. *Akadémiai Értesítő*, 1862.)

11. kép. A kollégium bejáratánál elhelyezett tábla
(Forrás: Dr. Nemes József: *Hollán Ernő – Vas vármegye mérnöki nagyjai*, 281. p.)

24 Éhen Gyula: Boldog az a város, mely nagy fiaikat szül... Emlékezés Hollán Ernőre, Horváth Boldizsárra, Széll Kálmánra, Székely Ferencre. Szombathely, 1777–1927. 39. p.

Magyarország forgalmi szükségletei s a vasútügyek újabb kifejlődése (Pest, 1864.)

Az olcsó vasutakról (Pest, 1865.)

A hazai vasút-hálózat kiegészítéséről, különösen az alsóbb rendű vasutakról (*Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 1870.)

Mértan alapvonalai tudományosan rendszerezítve (Bécs, 1854.)

Emlékezete

Emlékére a MMÉE Hollán Ernő-díjat alapított (1885-ben), a díjat a Pest Megyei Mérnöki Kamara felújította 2002-ben.

Budapesten utcát neveztek el róla (az Új Lipótvárosban; 1900-tól Hollán u., 1992-től Hollán Ernő u.).²⁵

Szülőházán, Szombathelyen 1901-ben Mindenszentek ünnepére emléktáblát állított a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közössége.

Az emléktábla avatásakor elhangzott beszédben így ismerték el „univerzális érdemeit”: „Ő keltette életre és megvalósította a legnagyobb magyarnak, Széchenyi István grófnak a közlekedési ügyre vonatkozó szellemi hagyatékát, a politikai, katonai, valamint közgazdasági tevékenysége során mély és maradandó nyomokat hagyott kulturális fejlődésük és nemzeti erősödésünk történetében.”²⁶ Korabeli leírások alapján ünneplők sokasága vett részt a márványtábla leleplezésén. Szombathelyen utcanév is őrzi a nevét. A Szombathelyi SAVARIA Közlekedési Szakképző Iskola kollégiuma 2011-ben felvette Hollán Ernő nevét.²⁷

2014. január 13-án szülőházánál hosszú évtizedek után újból koszorúzási ünnepség zajlott. A város polgármestere a következő

25 <https://www.tudosportal.hu/egy.php?id=6559> (Megtekintve: 2020. január 2.)

26 A Hollán Ernő-ünnep. = Vasvármegye, 1901. 139. sz. 1–2. p.

27 Nemes, 2017. 268. p.

12. kép. Horváth Zoltán festőművész alkotása
(Forrás: a szerző fotója)

gondolattal kezdte ünnepi beszédét: „Szombathely azért is gazdag, mert olyan emberek voltak és olyan emberek vannak, olyan emberek laknak itt, kik értéket teremtettek.” Az emlékezés a szülőház előtt koszorúzással zárult.²⁸

Összegzés

Hollán Ernő korának szellemisége, az akkor élő emberek hite a mai napig érvényes és táplálkozunk belőle. Az 1848–1900 közötti évek szellemi és kulturális öröksége elősegítette és szolgálta korunk műszaki fejlődését is. Társadalmunk fejlődésére rendkívüli hatást gyakorolt. Nagyon sok technológiai

korszerűsítés bontakozhatott ki a vasút fejlesztése révén. Vasegerszegen, ahol élek, részese vagyok ezen örökség ápolásának. Fontos volt településünk lakóinak a vasúti megálló újjáépítése, villamosítása, ami az elmúlt években valósult meg.

A Községi Házban a kor szellemiségét megidéző festmény található, melyet az önkormányzat megbízásából 2019-ben Horváth Zoltán festőművész készített, amelynek átadására nemzeti ünnepünkön, március 15-én került sor.

„Négy szócskát üzenek, vésd jól kebeledbe, s fiadnak
Hagyd örökül ha kihúnysz: A HAZA MIN-
DEN ELŐTT.”

²⁸ Nemes, 2017. 284. p.